

Stockholm 2021-12-09

Reviderad version 2

VÄGLEDNING OCH AF-TEXTER AVSEENDE ARBETSMILJÖHÄNSYN VID UPPHANDLING AV KONSULTER FÖR PLANERING OCH PROJEKTERING

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	2
2.	Om "Håll nollan".....	2
3.	Allmänt om byggherrens arbetsmiljöansvar vid planering och projektering.....	3
3.1	Allmänt.....	3
3.2	Om skillnaden mellan "bör" och "ska".....	4
3.3	Möjligheten att överlåta ansvaret.....	5
3.4	Arbetsmiljö som en del av byggprocessen.....	6
3.5	Byggherrens kompetens.....	10
3.6	Krav på arbetsplatsens utformning.....	11
3.7	Krav på konsultens kvalitet och egenkontroll.....	13
3.8	Arbete med riskworkshops.....	15
4.	Byggarbetsmiljösamordnare vid planering och projektering (BAS-P).....	16
4.1	Allmänt.....	16
4.2	BAS-P som fysisk person eller juridisk person.....	17
4.3	Vem i projektet bör vara BAS-P?.....	17
4.4	Överlämning mellan byggarbetsmiljösamordnare.....	18
4.5	Projektörers eget arbetsmiljöansvar.....	20
5.	Arbetsmiljöhänsyn vid upphandling av konsulter.....	20
5.1	Utgångspunkter och målsättningar.....	20
5.2	Att använda AF-texter och kontraktsvillkor.....	21
5.3	Upphandlingskrav på kvalifikationer.....	22
5.4	Upphandlingskrav vid offentlig upphandling.....	24
5.5	Arbete med uppföljning och erfarenhetsåterföring.....	25
5.6	Vissa specialfall av konsulter.....	26
6.	Förslag på malltexter till administrativa föreskrifter.....	27
6.1	Allmänt.....	27
6.2	AUC.2241 (ny) – Arbetsmiljörevision.....	29
6.3	AUC.243 – Tillhandahållande av handlingar och uppgifter från konsulten.....	30
6.4	AUC.371 – Samordning av arbete.....	31
6.5	AUC.374 – Samordning av arbetsmiljö.....	32
6.6	AUC.3741 – Byggarbetsmiljöansvar för planering och projektering (BAS-P).....	33
6.7	AUC.3743 – Upplysning om byggarbetsmiljösamordnare.....	35

VÄGLEDNING OCH AF-TEXTER AVSEENDE ARBETSMILJÖ-HÄNSYN VID UPPHANDLING AV KONSULTER FÖR PLANERING OCH PROJEKTERING

1. INLEDNING

Detta dokument syftar till att ge vägledning, råd och förslag kring hur man bör arbeta med arbetsmiljön när man som byggherre upphandlar konsulter för planering och projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete. Det antas i denna vägledning att parterna ingår avtal i anslutning till byggbranschens standardavtal på området, Allmänna Bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsvksamhet av år 2009 – ABK 09, samt Administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för konsultuppdrag – AMA AF Konsult 10.

I ABK 09 och AMA AF Konsult 10 avser man med uttrycket ”konsulten” den med vilken avtal har ingåtts. Även om man ofta vill ha vissa namngivna personer i ett projekt brukar man ingå själva avtalet med det bolag där personerna är anställda. Trots att man i olika sammanhang ofta benämner personerna i organisationen som ”konsulter” kommer vi därför i denna skrivelse att enbart använda den termen för att beskriva byggherrens kontraktspart. ”Konsult” enligt denna vägledning är därmed den juridiska person som åtagit sig ett uppdrag enligt ABK 09 gentemot en byggherre. Termen täcker alla projektörer och andra aktörer i ett byggprojekt som byggherren anlitar enligt ABK 09, oavsett om de har ett uppdrag som byggarbetsmiljösamordnare eller inte.

Vägledningen vänder sig till byggherrar och inte till andra aktörer i projektet. Det har också antagits att en konsult som utses till byggarbetsmiljösamordnare även har en annan roll enligt avtalet med byggherren.

Denna vägledning har upprättats med utgångspunkt i den lagstiftning samt de standardavtal och AMA-texter med mera som var gällande per den 16 november 2021.

2. OM ”HÅLL NOLLAN”

Byggherrarna är en av de 13 organisationer som grundat branschsamarbetet ”Håll Nollan”. Föreningen bakom Håll Nollan heter *Samverkan för noll olyckor i byggbranschen* och består av företag och andra organisationer inom hela samhällsbyggnadssektorn. Håll Nollan tar fram guider, standarder och gemensamma arbetssätt som gör det lättare att arbeta säkert.

För byggherrar har Håll Nollan i april 2019 publicerat ett gemensamt arbetssätt för byggherrar (hämtas på [Håll Nollans webbplats](#)). Detta arbetssätt beskriver hur byggherrar kan skapa bra förutsättningar under planering, projektering och utförande. Syftet är att visa hur vi som byggherrar kan planera, kravställa och följa upp arbetsmiljöarbetet samt visa engagemang genom hela byggprocessen. Av intresse för projekterande konsulter är att Håll Nollan även tagit fram en arbetsmiljöguide för säker projektering (kan också hämtas på [Håll Nollans webbplats](#)).

Vi vill uppmana alla byggherrar att ta del av det material som finns på Håll Nollans webbplats och hålla utkik efter nya kurser, publikationer och dylikt som kan publiceras.

3. ALLMÄNT OM BYGGHERRENS ARBETSMILJÖANSVAR VID PLANERING OCH PROJEKTERING

3.1 Allmänt

Det är i första hand byggherren som har det övergripande ansvaret för de uppgifter som arbetsmiljöansvaret vid byggnads- och anläggningsarbeten innebär. Byggherrens utökade ansvar för arbetsmiljön är unikt för just byggnads- och anläggningsarbeten. En arbetsgivare har givetvis ett arbetsmiljöansvar för sina arbetstagare, men detta omfattas inte av denna vägledning.

I 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) (nedan "AML") står det att "[d]en som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska [...] under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas när det gäller såväl byggskedet som det framtida brukandet".

"Byggherren har ett övergripande byggarbetsmiljöansvar och ska i varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljön beaktas.

Ofta benämns detta för "byggherreansvar" och den ansvarige benämns "byggherre" i arbetsmiljöhänseende, även om lagen inte använder sig av detta begrepp. Värt att notera att även om en byggherre ofta är beställare i förhållande till en entreprenör så behöver detta inte nödvändigtvis vara fallet. I denna vägledning har vi dock utgått från att så är fallet.

Byggherren har enligt 3 kap. 6 § första stycket punkterna 2 och 3 AML ett ansvar för att utse byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering respektive för

utförande, oftast kallade BAS-P respektive BAS-U (se mer under avsnitt 4), men måste samtidigt komma ihåg att detta enligt paragrafens andra stycke inte befriar byggherren från den egna skyldigheten enligt motsvarande lagrum. Byggherren har härvid ett så kallat "back-up ansvar", alltså en yttersta skyldighet att se till att byggarbetsmiljösamordnare och projektörer fullföljer sina skyldigheter enligt respektive paragrafer. Projektörerna har vidare ett självständigt ansvar enligt 3 kap. 7 § AML, och detta ansvar överlappar i denna del med byggherrens ansvar.

"Byggherren har ett så kallat "back-up" ansvar för BAS-P och BAS-U:s uppgifter.

Ansvar för byggherren omfattar inte bara själva utförandet utan även planerings- och projekteringsstadiet av entreprenaden. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 1999:3, 4 a - 9 §§ ingår i detta skede bland annat följande i byggherrens ansvar:

- Att se till att viktiga faktorer för arbetsmiljön uppmärksammas när det gäller till exempel val av utformning, produkter, konstruktioner, installationer och inredningar.
- Att utföra planering och projektering i så god tid att arbetsmiljön kan samordnas samt att planera byggtider så att olyckor och ohälsa relaterade till för hög arbetstakt kan undvikas.
- Att tillse att transporter av byggmaterial, rivningsmassor och utrustning kan ske på ett ur arbetsmiljösynpunkt godtagbart sätt.
- Att se till att etableringsområdet är så stort att kontor, personalutrymmen med mera får plats utan att det blir för trångt.
- Att i vissa fall lämna en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket.
- Att se till att en arbetsmiljöplan upprättas innan byggarbetsplatsen etableras när så krävs.
- Att utarbeta viss föreskriven dokumentation.

Utöver detta måste byggherren i sin planering och projektering se till att beakta arbetsmiljön för de personer som ska använda sig av den färdiga byggnaden när entreprenaden har avslutats och tas i bruk. Även arbetsmiljön vid framtida underhåll och rivning ska beaktas.

3.2 Om skillnaden mellan "bör" och "ska"

Syftet med detta dokument är dels att informera Byggherrarnas medlemmar om det grundläggande regelverket och dels att vägleda om hur man som professionell bygg-

herre kan arbeta med frågorna på ett övergripande plan. Detta innebär att denna vägledning inte enbart redogör för sådant som är strikta tydliga lagkrav utan även sådant som enligt Byggherrarnas uppfattning är rekommenderat för byggherrar som vill ta en aktiv roll i byggarbetsmiljöfrågor. Denna distinktion är viktig att ha i åtanke när man tar del av vägledningen.

Normalt använder denna vägledning ordet ”ska” för att signalera att någonting är ett strikt krav enligt antingen lag eller tvingande myndighetsföreskrift. Uttryck som ”bör”, ”kan” eller liknande används för att visa att det rör sig om en rekommendation, ett förslag eller liknande från Byggherrarnas sida.

3.3 Möjligheten att överlåta ansvaret

Enligt 3 kap. 7 c § AML kan en byggherre genom ett skriftligt avtal överlåta arbetsmiljöansvaret till en uppdragstagare som har fått i uppdrag att *självständigt* ansvara för planering och projektering eller arbetets utförande. Kravet på självständighet är högt ställt och det är sällan en enskild konsult planerar och projekterar utan inblandning från byggherren. Dessutom ger 7 kap. 6 § AML Arbetsmiljöverket möjlighet att flytta tillbaka ansvaret till byggherren om uppdragstagaren inte sköter uppdraget. Denna möjlighet kan enligt förarbeten även användas om kontraktets ekonomiska ramar ”låser” uppdragstagaren i en sådan mån att denne inte kan påverka arbetsmiljön.

”Kravet på självständighet vid överlåtelse av byggarbetsmiljöansvar är högt ställt.

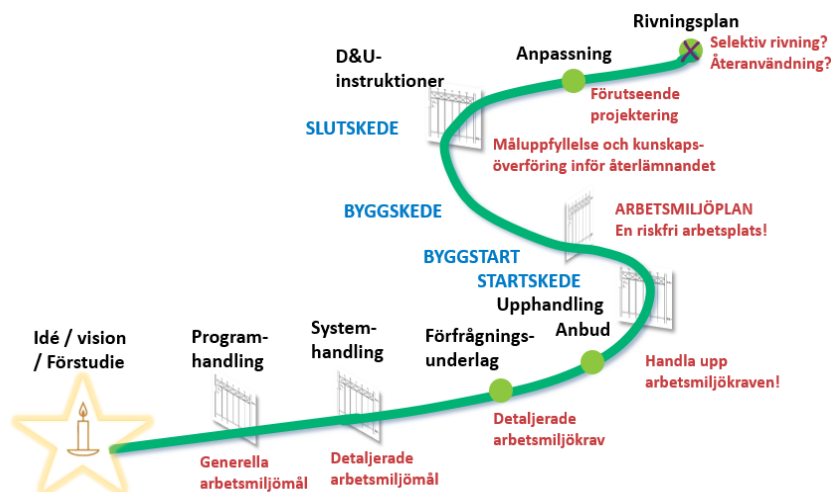
Överlåtelse av byggherrens arbetsmiljöansvar kan alltså endast ske i vissa projekt beroende på de förutsättningar som är specifika för detta. Eftersom arbetsmiljöansvaret är offentligrättsligt kan parterna endast disponera över detta i avtal i den utsträckning som AML tillåter. Att överlåta ansvaret när förutsättningarna för att göra detta inte är uppfyllda riskerar att medföra att överlåtelsen är utan verkan eller att ansvaret vid något tillfälle återgår till byggherren. I värsta fall kan detta ske utan att parterna är medvetna om det eller förutsett det.

En överlåtelse av arbetsmiljöansvaret med stöd av 3 kap. 7 c § AML bör därför alltid föregås av en utförlig analys utifrån tillämpliga regler. Med anledning av detta har vi inte beaktat överlåtelsemöjligheterna i denna vägledning och tillhörande malltexter.

3.4 Arbetsmiljö som en del av byggprocessen

Generellt

Arbetsmiljöfrågorna återkommer genom hela byggprocessen och är således ingen egen fas eller steg av arbetet utan en integrerad del av allt man gör, se figur 1 nedan. Den exakta arbetsgången kan variera från projekt till projekt, men figur 1 illustrerar de generella dragen i processen.

Figur 1: Illustration av byggprocessen

I detta sammanhang ska det noteras att lagstiftningen och de anslutande föreskrifterna är skrivna i allmänna ordalag och till exempel inte alltid klargör exakt *när* i processen som vissa saker måste göras. Dessa regler, och nedanstående texter, måste därför tolkas i ljuset av förhållandena inom det konkreta projektet. En del av det nedanstående som beskriver hur man som byggherre bör göra får därför mer tolkas som allmänna rekommendationer.

Byggherrens ansvar börjar redan i de allra tidigaste skedena av projektet och generellt kan man säga att arbetsmiljöarbetet blir alltmer konkret och detaljerat ju längre in i projektet man kommer. I dessa allra tidigaste faser av projektet kommer byggherrens egen organisation att i praktiken agera som BAS-P. Det finns inte någon särskild tidpunkt då en BAS-P utses, utan detta behöver bedömas för det specifika projektet. Det viktiga i det tidiga skedet är att man som byggherre beaktar arbetsmiljön. För de bygg- och anläggningsprojekt som efter godkänd slutbesiktning ska användas som arbetsplatser finns det däremot ett krav i 9 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om arbetsplatsens utformning AFS 2020:1 om att BAS-P ska utses "så snart planering eller projektering påbörjas". För en närmare redogörelse av AFS 2020:1, se avsnitt 3.6.

I avtal med varje konsult som upphandlas i respektive skede bör byggherren klargöra att det ska vara en del av dennes uppdrag att följa byggherrens arbetsmiljömål eller föreskrifter, även där detta redan följer av offentligrättsliga föreskrifter.

Idé, vision, förstudie eller liknande

I detta allra tidigaste stadium ska byggherren beakta arbetsmiljöfrågor i samband med eventuella inventeringar, letande efter lämpliga fastigheter eller behovsanalyser. Till exempel bör man redan när man ordnar mark genom köp eller hyresavtal överväga inte bara om denna är tillräcklig för den kommande byggnaden men också om den bedöms fungera som byggarbetsplats. Överväganden i denna del kan avse frågor som transporter, placeringen av bodar, möjligheterna att lasta och lossa gods på ett säkert sätt, framkomligheten för utryckningsfordon och tillgängligheten av upplagsytor. En särskilt viktig faktor är att se till att tidplanen ger tillräckligt med tid för att projektera för ett säkert bygge och sedan bygga på ett säkert sätt.

Som nämnts ovan följer det av 9 § AFS 2020:1 att BAS-P ska utses "så snart planering eller projektering påbörjas" i de bygg- och anläggningsprojekt som efter godkänd slutbesiktning ska användas som arbetsplatser. För dessa projekt behöver en BAS-P utses tidigt i processen.

Programhandlingar

Här bör man som senast slå fast generella arbetsmiljömål för det specifika projektet, till exempel ett mål om att ingen ska bli svårt skadad. Senast i detta skede bör ovan nämnda frågor om byggtider, transporter, arbetsområdets storlek med mera vara behandlade. I de projekt som inte omfattas av AFS 2020:1 och där omständigheterna tidigare i projektet inte har medfört att BAS-P redan har utsetts bör byggherren se till att det finns en utsedd BAS-P i vart fall när detta arbete utförs. Byggherrens och BAS-P:s uppföljningsarbete samt projektörernas arbete i projekteringen påbörjas ofta i detta skede.

I de delar där bygg- och anläggningsprojektet avser uppförande av arbetsplatser finns det ett krav i 19 § AFS 2020:1 att byggherren och BAS-P löpande under hela projekteringen ska granska förslag till utformningen av det färdiga byggnadsverket för att bedöma om kraven i AML och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter kan uppfyllas.

BAS-P bör också se till att en dokumentation avseende hur arbetsmiljösynpunkter beaktats under projekteringen påbörjas och uppdateras löpande genom hela projekteringen. Konsulter och övriga inblandade bör agera på motsvarande sätt rörande sina arbeten.

Systemhandlingar

I systemhandlingar bör arbetsmiljömålen från tidigare skeden konkretiseras. Man bör aktivt följa upp det påbörjade arbetsmiljöarbetet från programhandlingsskedet. Dessa detaljerade arbetsmiljömål kan till exempel avse ett mål om att användningen av vissa hjälpmedel, exempelvis stegar, i möjligaste mån ska undvikas. BAS-P ska fortsätta arbetet med att samordna projektörernas arbetsmiljöarbete samtidigt som Byggherren ska fortsätta sin uppföljning av BAS-P:s arbete.

Upprättande av förfrågningsunderlag (totalentreprenad)

Om man handlar upp en totalentreprenad ska entreprenören som utgångspunkt projektera bygghandlingarna. Då ska byggherren ta fram ett förfrågningsunderlag som redogör för de krav som ställs i projektet. En arbetsmiljöplan kan i detta skede ha tagits fram så långt som projekteringen har kommit (även om detta av pedagogiska skäl inte angetts i figur 1).

Eftersom totalentreprenören i regel har ett projekteringsansvar bör ett överlämnandemöte hållas mellan befintlig BAS-P och eventuell ny BAS-P (ofta den upphandlade totalentreprenören eller dennes konsult) i syfte att redovisa de arbetsmiljösynpunkter som har identifierats under tidigare projektering. I de delar där bygg- och anläggningsprojektet avser uppförande av arbetsplatser finns ett uttryckligt krav på överlämning (se 11 § AFS 2020:1).

Upprättande av förfrågningsunderlag (utförandeentreprenad)

När förfrågningsunderlag tas fram till en utförandeentreprenad fortsätter i detta skede arbetet med att projektera bygghandlingarna. Om man handlar upp en utförandeentreprenad ska som utgångspunkt färdigprojekterade bygghandlingar ingå i byggherrens förfrågningsunderlag till entreprenören.

Oavsett om det är byggherren med hjälp av konsulter eller entreprenören som ska ansvara för projekteringen av bygghandlingar ska byggherren fortsätta uppföljningsarbetet av BAS-P:s och projektörernas arbete i projekteringen. Tanken med förfrågningsunderlag bör vara att omsätta tidigare arbetsmiljömål till arbetsmiljökrav genom att specificera hur arbetsmiljömålen ska uppfyllas för såväl utförandet av entreprenaden som brukandet av det färdiga förvaltningsobjektet.

Byggherren bör med utgångspunkt i tidigare arbetsmiljömål upprätta en dokumentation över de arbetsmiljökrav som ställs på entreprenören. En arbetsmiljöplan

ska upprättas av BAS-P innan byggarbetsplatsen etableras. Vid utförandeentreprenader utgör denna lämpligen en del av byggherrens förfrågningsunderlag till entreprenören.

Upphandling av entreprenör

Vid upphandling och utvärdering av entreprenör bör byggherren på samma sätt som vid upphandlingen av konsulter utvärdera entreprenörens kompetens på arbetsmiljöområdet (jämför under avsnitt 5).

Byggskede

Under utförandet av bygg- eller anläggningsarbetet ska byggherren aktivt följa upp BAS-U:s arbete. Man ska även kontrollera att arbetsmiljöplanen överlämnats, att övergången mellan projektering och utförande har varit tillfredsställande ur arbetsmiljösynpunkt och att samarbetet mellan BAS-P och BAS-U fungerar väl.

Det är även vanligt att viss projektering pågår parallellt med utförande och i dessa delar är det särskilt viktigt att korrekt samverkan mellan BAS-P och BAS-U sker. Notera även att det *ska* finnas en utsedd BAS-P i hela projektet, det vill säga även under utförandeskedet. Avgående arbeten samt ändrings- och tilläggsarbeten medför ett behov av att se över resultatet av tidigare utfört arbetsmiljöarbete så att detta alltså är aktuellt. Projekteringen, liksom arbetsmiljöarbetet, måste löpande stämmas av mot utförandet. I de delar där bygg- och anläggningsprojektet avser uppförande av arbetsplatser finns ett uttryckligt krav på överlämning av uppgifter från BAS-P till BAS-U i syfte att se till att ändringar inte påverkar arbetsmiljön i brukskedet negativt (se 11 § AFS 2020:1).

*”BAS-P ska finnas under hela projektet,
även sedan byggskedet påbörjats.*

Läs mer om problematiken vid över- och återlämnande under avsnitt 4.4.

Slutskede

Byggherren ska vid slutet av entreprenaden säkerställa att BAS-P har upprättat en slutdokumentation avseende arbetsmiljö. Denna ska beskriva objektets konstruktion och utformning samt de byggprodukter som använts, allt i den omfattning som är av betydelse för säkerhet och hälsa vid arbete med drift, underhåll, reparation, ändring och rivning av objektet. Syftet med denna dokumentation är att den ska ge upplysning om sådant arbete, vilket kan komma att utföras långt efter att entreprenaden är färdigställd. Denna dokumentation måste förvaras så länge som bygganden består. Om byggherren dessförinnan överlåter byggnaden ska denna dokumentation överlåtas till den som förvärvar egendomen.

”Byggherren ska se till att BAS-P upprättar en slutdokumentation avseende arbetsmiljö.

När den färdiga byggnaden eller anläggningen sedan tas i bruk måste byggherren vara uppmärksam på om eventuella arbetsmiljöproblem för de som ska arbeta i den färdiga byggnaden upptäcks. Det är möjligt att dessa problem beror på misstag i projekteringen och då kan det bli en ansvarsfråga gentemot projektörerna.

Här ska särskilt noteras byggherrens ansvar för att det i slutdokumentation finns dokumenterat var eventuellt hälsovådliga ämnen som kan utgöra hälsorisk vid en framtida rivning är inbyggda och hur dessa ska rivras. Eftersom rivning i bästa fall aktualiseras långt efter färdigställande är det bra om beskrivningen i denna del är så utförlig som möjligt.

3.5 Byggherrens kompetens

Idag finns det väldigt få arbetsmiljöutbildningar på marknaden som riktar sig till byggherrar, även om några av de större byggherrarna själva har tagit fram utbildningar för sin personal. Som byggherre ansvarar man för att man har personal med rätt kompetens för att hantera byggarbetsmiljöfrågorna. Det bör i sammanhanget noteras att det är byggherren som juridisk person som har detta ansvar. Hur arbetsmiljöuppgifterna sedan kan fördelas inom den egna organisationen är en fråga som ligger utanför ramen för denna vägledning.

Byggherren har ett stort ansvar men också stora möjligheter att i tidigt skede kunna skapa förutsättningar för en säker arbetsmiljö för framtida utförande och brukande. Man behöver därför som byggherre förstå hur man skapar dessa förutsättningar samt vad rollerna och ansvaret som BAS-P och BAS-U innebär.

Givetvis behöver byggherrens personal besitta teoretiska grunder i arbetsmiljö och säkerhet. Därutöver behövs viss praktisk erfarenhet av verkliga fall som speglar både stora och små projekt med fokus på bland annat utförandeskunskap, innebörden av projektspecifika villkor och förutsättningar, planeringens koppling till arbetsmiljö och säkerhet, tidplaner, arbetsplatsdispositioner, arbetsmiljöplaner och så vidare. Fokus bör ligga på hela kedjan för att belysa hur byggherren kan påverka inom arbetsmiljö och säkerhet genom ökat engagemang och delaktighet i byggprojektprocessen.

Om projektet ställer höga krav på BAS-P blir även kraven på den som utser denne höga, eftersom byggherren ansvarar för att säkerhetsställa att utsedd BAS-P lever

upp till kraven. Byggherren bör ha en organisation som klarar av att bedöma lämplighetsnivån och matcha konsulter som innehar rätt kompetens och erfarenhet med rätt projekt utefter dess komplexitet och specifika förutsättningar.

Projekt som är utmanande för byggherren sett i relation till den kompetens som byggherrens egen personal besitter kan behöva en konsult för att agera BAS-P i ett tidigare stadium än projekt som den egna organisationen är van vid att hantera. Kom även ihåg att fram till dess att en BAS-P utses kan byggherrens egen organisation behöva agera som BAS-P (se under avsnitt 3.4).

3.6 Krav på arbetsplatsens utformning

Sedan den 1 januari 2021 gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om arbetsplatsens utformning AFS 2020:1. I 166 paragrafer och nio bilagor regleras utformning, projektering samt drift och underhåll av arbetsplatser, i och i anslutning till byggnadsverk, samt skyltar, märkning och signaler.

Enligt 5 § definieras en "arbetsplats" som "en plats för arbete, inklusive förbindelseleder och personalutrymmen, till vilken en arbetstagare har tillträde under sitt arbete". Det anges även att arbetsplatser kan finnas både inomhus och utomhus och vara både stadigvarande och tillfälliga. Här ska man beakta att arbetsplatser också kan förekomma i exempelvis bostadsprojekt, till exempel om bostadshuset ska innehålla lokaler för hyresgäster eller serviceutrymmen där tekniker ska arbeta.

Föreskriften tar sikte på arbetsmiljön på den färdiga arbetsplatsen och inte under exempelvis entreprenadens byggskede. För arbetsplatser inom byggnads- och anläggningsindustri och utvinningsindustri gäller enligt 3 § AFS 2020:1 föreskrifterna endast i "färdigställda utrymmen och i bodar". Undantaget är bestämmelser om personalutrymmen, belysning samt skyltar och signaler, vilka gäller även i icke färdigställda utrymmen.

Detta innebär att vid planering och projektering av bygg- och anläggningsentreprenader som ska användas som arbetsplatser efter godkänd slutbesiktning behöver byggherren, BAS-P och projektörer uppfylla de krav som ställs i AFS 2020:1 utöver de krav som kan gälla enligt till exempel AFS 1999:3. Olika aktörer har olika skyldigheter enligt AFS 2020:1.

Enligt 7 § AFS 2020:1 har byggherren ett ansvar för att *se till* att 18-21 §§ uppfylls. Dessa paragrafer omfattar skyldigheten att projektera för en god arbetsmiljö för dem som kan komma att arbeta i eller nära byggnadsverket (18 §), löpande granska

förslag på utformningen av det färdiga byggnadsverket för att bedöma om arbetsmiljörättsliga krav uppfylls (19 §) samt att vid ny- och ombyggnation så långt som möjligt beakta funktionshinderade personers möjligheter att använda arbetsplatserna (20-21 §§).

I 19 § slås det fast hur man under projekteringen ska granska förslag till utformningen av det färdiga byggnadsverket. För att förebygga arbetsmiljörisker i bruksskedet ska man arbeta enligt dessa grundprinciper under planeringen och projekteringen:

1. Identifiera och undvika risker.
2. Bedöma risker som inte kan undvikas.
3. Hantera risker enligt a–e.
  - a. Åtgärda riskerna vid källan.
  - b. Ersätta farliga ämnen med ämnen som är ofarliga, eller mindre farliga, så långt det är möjligt
  - c. Prioritera gemensamma skyddsåtgärder framför individuella.
  - d. Ta hänsyn till den tekniska utvecklingen.
  - e. Ta hänsyn till människors olika förutsättningar.

Byggherren ska även se till att de projektörer som väljs har tillräcklig utbildning, kompetens och erfarenhet (8 §), utse en lämplig BAS-P så snart som planering eller projektering påbörjas (9 §) och följa upp BAS-P:s arbetsmiljöarbete och se till att BAS-P har de förutsättningar som behövs för att utföra sina uppgifter (10 §) samt se till att uppgifter om detta överlämnas från BAS-P till BAS-U för att förebygga att ändringar påverkar arbetsmiljön i bruksskedet negativt (11 §).

”Byggherren måste välja projektörer med tillräcklig utbildning, kompetens och erfarenhet.

BAS-P ska förebygga arbetsmiljörisker och möjliggöra god arbetsmiljö under bruksskedet (12 §). Detta ska BAS-P göra genom att

1. samordna projekteringen i frågor som har betydelse för arbetsmiljön i bruksskedet,
2. delta i ledningen av projekteringen,
3. se till att inga arbetsmiljöfrågor missas för att det är oklart vilken projektör som ska hantera dem,
4. uppmärksamma projektörerna på deras skyldigheter enligt AFS 2020:1, och
5. verka för att varje projektör i sitt arbete även beaktar övrig projektering.

Dessutom ska BAS-P informera byggherren om vilka projektörer som inte följer dennes anvisningar (13 §) och särskilt flagga för om av byggherren givna förutsättningar kan medföra allvarliga arbetsmiljörisker i bruksskedet som inte går att "projektera bort" eller åtgärda på annat sätt (14 §).

Projektörerna i projektet ska inom ramen för sina uppdrag projektera så att kraven i 18-21 §§ uppfylls (15 §). Detta gäller även när de projekterar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar (16 §). Dessutom ska projektörerna alltid se till att deras lösningar fungerar med andra projektörers lösningar där detta har betydelse för arbetsmiljön i bruksskedet (17 §).

AFS 2020:1 innebär ett förtydligande av byggherrars och andra aktörers skyldighet att beakta arbetsmiljön i bruksskedet där projektet ska bli en arbetsplats. Byggherrar måste därför noggrant överväga i vilken utsträckning deras projekt omfattas av AFS 2020:1 och ta ställning till hur detta samspelar med arbetsmiljöhänsynen under byggskedet. Här behöver man särskilt tänka på att delar av projektet kan omfattas av regelverket.

3.7 Krav på konsultens kvalitet och egenkontroll

Arbetsmiljöfrågor ska aldrig hanteras slentrianmässigt. Utmaningen är att låta dessa frågor genomsyra allt projekteringsarbete utan att de för den skull blir osynliga och aldrig förs på tal. Som byggherre bör man därmed alltid fråga konsulten *hur* denne arbetar med dessa frågor och försöka komma fram till vilka konkreta åtgärder som ligger bakom de fina och ofta abstrakta beskrivningarna av *vad* som ska göras.

Det rekommenderas att även arbetsmiljöarbetet hos konsulten kvalitetssäkras genom till exempel kvalitetsplaner, revisioner och egenkontroller. Konsulten bör i kvalitetsplanen för det egna arbetet i projektet redovisa bland annat följande:

- Vem som är kvalitetsansvarig.
- Vilka ansvarsområden som finns inom konsultens organisation som säkerställer att rätt kvalitet erhålls på de handlingar som tas fram.
- Vilka rutiner för förebyggande åtgärder, avvikelshantering och ständiga förbättringar som finns och hur de följs upp.
- Hur man säkerställer att såväl myndighetskrav som byggherrens egna krav uppfylls i framtagna handlingar.
- Hur man försäkras sig om att minimering av arbetsmiljörisker i utförande-, drifts- och bruksskedet åstadkoms i projekteringsarbetet.
- Hur risken för felprojektering minimeras och hur eventuella felaktigheter i projekteringen upptäcks och rättas till.

- Hur man försäkras sig om att den senaste handlingen alltid används.
- Hur man ser till att relevanta egenkontroller utförs och att detta sker kontinuerligt.
- Hur man säkerställer att hantering av ändrings- och tilläggsarbeten sker enligt med vad som angivits ovan.

Konsulten bör föreläggas att efter samråd med byggherren ta fram förslag på en projektpassad egenkontrollplan. Egenkontrollplanen ska uppdateras och egenkontroller enligt denna ska löpande skickas över till byggherren. Egenkontrollerna bör bland annat omfatta:

- Projektnummer eller annan tydlig identifikation av projektet på varje sida.
- Ansvarigas namn och signaturer jämte datum för egenkontroll respektive slutkontroll.
- Kontrollpunkter som säkerställer att myndighetskrav, lagkrav samt byggherrens egna krav uppfylls i framtagna handlingar.
- Kontrollpunkter som visar att framtagna handlingar är samordnade med av övriga konsulter framtagna handlingar.
- Kontrollpunkter som visar att framtagna handlingar innebär minimering av arbetsmiljörisker i utförande-, drifts- och bruksskedet.
- Avslutande egenkontroll ska utföras av erfaren person som inte projekterat handling som slutkontrollernas. Slutkontroll ska göras av alla egenkontrollpunkter.

I samband med detta bör konsulten föreläggas att särskilt ange vilka risker som "projekterats bort", till exempel genom att visst utförande väljs bort av arbetsmiljöskäl, och vilka risker som man på grund av givna förutsättningar inte har kunnat projektera bort. Annars finns det en risk för att tidigare lösta frågor eller bortvalda lösningar kommer igen senare i projektet. Detta tänk har vissa likheter med BAS-P:s skyldigheter enligt 14 § AFS 2020:1 vid planering och projektering av arbetsplatser (se avsnitt 3.6). Tanken är att inga risker ska förbises utan allting ska på något sätt uppmärksammas och hanteras.

"Konsulten bör föreläggas att redovisa vilka risker som man kunnat respektive inte kunnat projektera bort.

Se avsnitt 6.3 angående malltexter i detta hänseende. Konsulten kan i mån av möjlighet även åläggas att ta fram underlag till entreprenörens egenkontroll respektive arbetsberedningar rörande särskilt känsliga moment i arbetet.

3.8 Arbete med riskworkshops

Man kan med fördel arbeta med hjälp av workshops där arbetsmiljön utgör en viktig del av agendan. Det kan rentav i vissa fall vara gynnsamt att hålla en workshop om enbart arbetsmiljöfrågor. I samband med start av ett nytt skede kan man ha en lite längre startworkshop där man behandlar följande frågor:

- Vad ska utföras?
- Hur ska man utföra det?
- När ska man utföra det?

I frågan om hur någonting ska utföras ingår i denna kontext att hantera de risker som finns i såväl utförandeskede som vid det framtida brukandet. I det löpande arbetet har man sedan kortare uppföljningsworkshops där man bearbetar följande frågor:

- Arbetar vi som vi kom överens?
- Om inte; varför arbetar vi inte som vi kom överens om?
- Ska vi arbeta som vi kom överens om?

I det fall man kommit fram till ett bättre arbetssätt än det som man ursprungligen kom överens om vid startworkshop måste man justera överenskommelsen så att man arbetar utefter rätt förutsättningar i projektet vad gäller arbetsmiljö, kommunikation, ekonomi, tider etcetera.

Som avslutning av skedet har man en längre workshop där man summerar vad man kommit fram till samt eventuellt identifierar olösta frågor som måste lyftas in i nästa skede. En bra frågeställning kan vara; "vad skulle vi gjort annorlunda nu med den kunskap vi har i det här ögonblicket om vi skulle göra om detta?".

Detta arbetssätt kan med fördel användas i samtliga redovisade skeden enligt figur 1 under avsnitt 3.4 och kan avse arbetsmiljöarbetet såväl i olika skeden av projekteringen som vid utförandet.

4. BYGGARBETSMILJÖSAMORDNARE VID PLANERING OCH PROJEKTERING (BAS-P)

4.1 Allmänt

Enligt 3 kap. 6 § första stycket punkten 2 AML är det byggherrens ansvar att utse en BAS-P. BAS-P ska enligt 3 kap. 7 a § AML samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler som under varje skede av planeringen och projekteringen ska följas i fråga om såväl utförande- som bruksskedet. Detta innebär att BAS-P ofta agerar support för övriga aktörer i projektet vad gäller arbetsmiljöfrågor.

Dock kan man inte kräva att BAS-P är expert inom samtliga discipliners egna arbetsmiljöfrågor utan dennes roll ska snarare främst vara att *stämna av* att andra projektörer uppfyller sina skyldigheter angående arbetsmiljö samt *samordna* deras arbete för att undvika motstridigheter eller att någon enskild fråga helt faller mellan stolarna. I 3 kap. 7 a § AML lyfts det särskilt fram frågor som rör planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra samt beräkning av tidsåtgången.

Kärnan i BAS-P:s verksamhet kan också sägas komma till uttryck i 11 § första stycket AFS 1999:3. Enligt denna föreskrift ska en arbetsmiljösamordnare samordna planeringen och projekteringen på ett sådant sätt att de som medverkar i denna *tar hänsyn till varandras planer och lösningar* med avseende på arbetsmiljö. En viktig aspekt att beakta härvid är de faror som inte har med den färdiga byggnaden eller anläggningen i sig att göra men som uppstår på grund av exempelvis snäva byggtider, begränsningar rörande transportmöjligheter eller arbetsytor och liknande omständigheter.

I byggnads- och anläggningsarbete har varje enskild projekterande konsult ett eget ansvar för arbetsmiljön inom sitt område (mer om detta i avsnitt 4.5). Det är emellertid inte tillräckligt att alla moment sedda var för sig teoretiskt sett kan utföras på ett säkert sätt. Alla moment måste fungera tillsammans för att skapa en säker arbetsmiljö. Det ligger därför på BAS-P att ta in och samordna enskilda projektörers delar.

BAS-P:s roll är därför av central betydelse för samordning av arbetet med att i mån av möjlighet ”projektera bort” risker i byggande och användning. Förutom ökad säkerhet för arbetstagarna kan identifiering och åtgärd av arbetsmiljöproblem tidigt i projektet även medföra att projektet slipper försenas och fördyras i onödan för att man istället upptäcker problemen mitt under pågående utförande. BAS-P bör därmed komma in i projektet i ett tidigt skede (se även avsnitt 3.4).

”BAS-P:s roll är central för samordningen av arbetet med att projektera bort risker.

4.2 BAS-P som fysisk person eller juridisk person

Man kan utse såväl en juridisk som en fysisk person till BAS-P (vilket även gäller för BAS-U). En fysisk person är den rättsliga termen för en människa medan en juridisk person är något förenklat en organisation som enligt lag kan äga egendom och ingå avtal. Aktiebolag är ett vanligt exempel på juridiska personer, liksom bostadsrättsföreningar och stiftelser. Som har anförts i inledningen ovan ingås konsultavtalet i princip alltid med ett bolag som konsult.

Vår rekommendation är att byggherren som utgångspunkt utser Konsulten som juridisk person till BAS-P. Bland anledningarna till detta finns följande överväganden.

- Eftersom ingen enskild person utpekades ges konsultens organisation en mer självständig roll i denna del.
- BAS-P-ansvaret ligger då på byggherrens kontraktspart som sådan och påverkas därmed inte på samma sätt av personalomsättning.
- Byggherren minskar risken för en sådan styrning av en enskild arbetstagare att man ådrar sig ett rättsligt arbetsgivaransvar.

Det kan dock förekomma situationer där man som byggherre vill försäkra sig om att en viss namngiven person ansvarar för samordnandet av arbetsmiljön, kanske för att denne har särskild erfarenhet eller för att man tidigare har arbetat med denne.

I detta sammanhang ska det särskilt noteras att en byggherre även kan utse sig själv till att vara BAS-P, vilket innebär att ansvaret för BAS-P:s uppgifter läggs på den egna organisationen.

4.3 Vem i projektet bör vara BAS-P?

En fråga är då vem i projektet som lämpligen bör vara BAS-P när byggherren inte har utsett sig själv. Eftersom utgångspunkten är vår rekommendation att BAS-P bör vara en juridisk person (se avsnitt 4.2) blir den egentliga frågeställningen vilken konsult som i sin organisation har anställda eller inhyrd personal som är mest lämpade att handlägga frågeställningarna löpande.

Det finns inget enkelt svar på denna fråga, men nedanstående utgör en icke uttömmande lista på faktorer som kan påverka beslutet:

- När i processen BAS-P utses. I de allra tidigaste skedena kanske frågan kan hanteras inom byggherrens egen organisation.
- Projektets storlek och komplexitet. I väldigt stora projekt kan man till och med tänka sig att en konsult anlitas för att enbart vara BAS-P.
- Behovet av kontinuitet. Vilken konsult kommer att ha den bästa översikten genom den största delen av projekteringsarbetet?
- Vem som har tillräckligt med tid och resurser. Den konsult som utses ska också ha kapacitet att avsätta erforderlig del av personalens arbetstid för att hantera uppdraget.

Byggherren bör göra en övergripande analys med utgångspunkt i det konkreta projektet och utse den konsult som bedöms vara lämpligast. Oavsett hur de olika faktorerna enligt ovan vägs i det enskilda fallet är det viktigaste att en utsedd BAS-P (eller snarare de som ska handlägga frågorna inom BAS-P:s organisation) har följande:

- Rätt kompetens och erfarenhet för det aktuella projektet.
- Tydligt mandat att utöva erforderlig kontroll och samordna.
- Tillräckligt med tid och resurser att utföra uppdraget.

4.4 Överlämning mellan byggarbetsmiljösamordnare

Överlämning mellan BAS-P och BAS-U är en viktig del av processen för att få en helhet i tänk och arbetssätt inom arbetsmiljö och säkerhet. I syfte att tydliggöra ansvaret i rollerna och när det formella åtagandet börjar är det fördelaktigt att göra ett formellt överlämnande. Detta är speciellt viktigt när rollerna innehas av två helt olika funktioner, till exempel när byggherrens konsult är BAS-P och en platschef vid ett byggbolag hanterar entreprenörens ansvar som BAS-U.

Om den färdiga entreprenaden omfattas av reglerna kring arbetsplatsens utformning (se avsnitt 3.6) är det enligt 11 § AFS 2020:1 obligatoriskt för byggherren att se till att uppgifter om arbetsmiljöarbetet lämnas över från BAS-P till BAS-U i syfte att förebygga att ändringar görs som påverkar arbetsmiljön i bruksskedet negativt. Om BAS-P byts ut ska även uppgifterna lämnas över från gammal till ny BAS-P.

I de projekt som innehåller en arkitekt har denne av naturliga skäl en stor inverkan på grundläggande delar i projektet kring BAS-P:s ansvar då exempelvis layouten påverkar övriga discipliners möjlighet att bygga och förvalta säkert. Det kan finnas fördelar om byggherren ser till att projektörer medverkar i ett särskilt överlämnandemöte i syfte att ur ett arbetsmiljömässigt perspektiv beskriva hur arbetsmiljötänkandet under projekteringen har varit. Detta arbetssätt kan även gälla andra resurser som endast är med tidigt i ett projekt och sedan inte medverkar i utförandeskedet.

”Projektörer kan med fördel medverka i ett särskilt överlämnandemöte med avseende på arbetsmiljö.

Byggherrarna har tagit fram en mall som kan användas för att ta fram en dagordning för ett möte i samband med överlämnande, ([se bilaga 1](#)). Mallen är endast en utgångspunkt och kommer att behöva anpassas med utgångspunkt i förutsättningarna för det enskilda projektet. Tanken är att mallen ska kunna användas vid såväl överlämnande mellan olika BAS-P som vid överlämning från BAS-P till BAS-U. Däremot har överlämnande mellan olika BAS-U inte beaktats då detta ligger utanför ramen för denna vägledning.

Överlämnandet bör göras vid ett särskilt överlämnandemöte som då sammankallas av byggherren. Vid detta möte bör givetvis företrädare för BAS-P och/eller BAS-U delta tillsammans med en representant för byggherrens organisation. Den handläggare som enligt föreslagen AF-text (se avsnitt 6.6) ska utses bör vara den från BAS-P:s organisation som närvarar vid mötet. Från byggherrens sida bör någon på lämplig nivå inom byggherrens projektorganisation närvara (härvid bör särskilt noteras att byggherren, som tidigare anförts, har det yttersta ansvaret för byggarbetsmiljösamordnarnas arbete). Utöver dessa kan byggherren vidare kalla lämpliga projektörer.

Att formalisera detta överlämnande kan bli särskilt viktigt vid övergång från projektering till utförande. Notera dock att överlämnande även kan ske mellan olika BAS-P under själva projekteringen på samma sätt som det kan finnas olika BAS-U för olika skeden i utförandet. Ett exempel på detta är om en totalentreprenör utses till BAS-P för den fortsatta projekteringen innan utförandet.

Återlämning av arbetsmiljöplan och annan dokumentation från BAS-U till BAS-P kan också ske vid sådana ändringar som kräver omprojektering. Eftersom olika konsulter i regel saknar avtalsförhållanden sinsemellan eller med entreprenören är det byggherren som måste se till att de samverkar med varandra. Det är inte heller ovanligt att viss projektering sker under utförande och det är viktigt att en BAS-P

finns utsedd även under utförandet. Det är ofta bra för projektörer att samråda med entreprenören. Samråd bör därför ske mellan BAS-U och BAS-P.

”Det är viktigt att BAS-P finns utsedd även under utförandeskedet.

4.5 Projektörers eget arbetsmiljöansvar

Utöver byggherrens och BAS-P:s ansvar har varje projekterande resurs ett ansvar enligt 3 kap. 7 § AML att ”se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas i sitt eget arbete”. Detta ansvar gäller oavsett om den aktuella konsulten också är utsedd till BAS-P eller om denna roll innehas av någon annan. För de projekt som helt eller delvis omfattas av AFS 2020:1 tillkommer vissa särskilda skyldigheter för projektörer (se avsnitt 3.6).

Ansvar i denna del motsvarar byggherrens egna, men är avgränsat till sådant som ligger inom ramen för det egna uppdraget. I denna del är det viktigt att konsulten ges en faktisk möjlighet att självständigt påverka utformningen av arbetsmiljön såvitt den angår hans uppdrag. Konsulten måste alltid ha möjlighet att säga ifrån i arbetsmiljöfrågor.

AF-skrivningen under koden AUC.374, se avsnitt 6.5, syftar till att varje projektör systematiskt ska ha med arbetsmiljöperspektivet i sitt arbete. Den föreslagna AF-skrivningen under koden AUC.3741, se avsnitt 6.6, gäller mer specifikt BAS-P. Det bör åligga varje projektör att i sin egenkontroll fånga upp eventuella brister inom detta område.

Det ska noteras att konsultens eget ansvar enligt 3 kap. 7 § AML inte begränsar byggherrens ansvar enligt 3 kap. 6 § AML. En byggherre kan således inte åberopa konsultens eget ansvar för att försöka minska sitt eget.

5. ARBETSMILJÖHÄNSYN VID UPPHANDLING AV KONSULTER

5.1 Utgångspunkter och målsättningar

Som byggherre måste man ställa rätt arbetsmiljökrav på rätt aktörer. Byggherren sätter de yttersta ramarna för projektet, särskilt när man beslutar om budget och genomförandetid. Dessa ramar måste alltid utformas så att projektörerna och BAS-P ges nödvändiga förutsättningar för att planera och projektera ett säkert projekt. Detta är ett ofrånkomligt ansvar man har som byggherre.

En annan målsättning när konsulter upphandlas bör alltid vara att få in kompetens och erfarenhet från utförande i projekteringsarbetet. Erfarenheter från branschen tyder tyvärr på att problem i kommunikation mellan teoretiskt lagda projektörer och praktiskt lagda utförare inte är ovanliga. Om den tänkte entreprenören redan är känd kan man överväga att anlita denne som konsult i projekteringen för att yttra sig i arbetsmiljöfrågorna. Man kan även överväga att anlita någon med erfarenhet som BAS-U för att uppnå motsvarande fördelar när entreprenören ännu inte är utsedd.

5.2 Att använda AF-texter och kontraktsvillkor

Som byggherre och beställare har man ett avgörande inflytande i hur kontraktet formuleras. När det är en offentlig upphandling är de enskilda föreskrifterna än mer sällan föremål för diskussion samtidigt som lagstiftningen begränsar möjligheten att ändra villkor i efterhand. Frågan är hur man som byggherre bäst använder sig av de förslag på skrivningar i de administrativa föreskrifterna som finns i avsnitt 6.

Grundtanken är att man som byggherre ställer tydliga och uttryckliga krav på konsulten, vilket innebär att man först måste bekanta sig med skrivningarna och vad de egentligen betyder. Läs och förstå de föreslagna AF-texterna och hur de påverkar parternas rättigheter och skyldigheter, särskilt mot bakgrund av de övriga villkoren i kontraktet. Precis som alla arbetsmiljööverväganden ska dessa aldrig tas med slentrianmässigt.

Vissa av texterna syftar till att binda konsulten avtalsrättsligt att beakta det som denne redan är skyldig att göra enligt offentligrättsliga föreskrifter. Genom att utveckla arbetsmiljöfrågan i AF-text signalerar byggherren att frågan tas på särskilt allvar av denna byggherre. Vissa av dessa krav måste uppfyllas för att konsulten ens ska kunna tilldelas kontrakt vid upphandlingen (läs mer om detta i avsnitt 5.3).

Kontraktet måste dock följas, det räcker inte att bara skriva fina ord. Byggherren och konsulten har båda ett gemensamt ansvar för att följa kontraktet och måste båda tillämpa detta lojalt från var sitt håll för att skrivningarna ska få sin tänkta effekt. Om kontraktet ger dig som byggherre flera verktyg för att kontrollera konsulten spelar detta ingen roll om du inte använder dig av dem.

*”Kontraktet måste följas, det räcker
inte att bara skriva fina ord.*

Som byggherre måste man därför följa upp frågorna löpande med återopande av de rättigheter som AF-texten ger. I denna del är det byggherrens ansvar att ha rutiner och tid för att följa de föreskrifter som man tagit in i kontraktet.

5.3 Upphandlingskrav på kvalifikationer

Lagstiftningen är inte särskilt detaljerad avseende de krav en person eller organisation måste uppfylla för att kunna utses till BAS-P eller BAS-U. Någon officiell certifiering eller andra konkreta formella krav finns inte. Däremot finns det frivilliga certifieringar genom privata organisationer. Även om man inte helt kan förlita sig på dessa kan sådana certifieringar vara en bra utgångspunkt i bedömningen.

Lagtexten anger att BAS-P och BAS-U ska vara "lämplig". Enligt förarbeten ligger det i sakens natur att denna person bör ha *tillräcklig* kännedom om byggnads- och anläggningsarbete och *erforderlig* kompetens rörande arbetsmiljöfrågor.¹ I dagsläget finns det en mängd privata aktörer som erbjuder utbildningar, men Arbetsmiljöverket varken godkänner eller certifierar enskilda utbildningar eller utbildningsgivare. Trots att inga officiella godkännande av utbildningar görs har Arbetsmiljöverket på sin webbsida publicerat förslag på vad utbildningar för BAS-U och BAS-P kan behöva innehålla.² Den föreslagna omfattningen på dessa utbildningar är 48 timmar (alltså sex hela arbetsdagar). Det finns dock flera kurser på marknaden som är markant kortare än denna rekommendation. En del av dem är inte ens lärarledda. Detta bör man som byggherre ha med sig när man utformar upphandlingskraven.

Det ligger alltså på dig som byggherre att göra en bedömning och framförallt ta ställning till om den person eller den organisation som utses (läs mer om denna distinktion under avsnitt 4.2) har det som krävs för att genomföra arbetet på ett bra sätt. Detta kombinerat med det faktum att arbetsmiljöansvaret i stort alltjämt ligger på byggherren innebär att man som byggherre har ett stort ansvar när man utser en byggarbetsmiljösamordnare.

Byggherrarna erbjuder en vägledning i hur du som byggherre kan tänka i denna process. Man bör börja med att inventera projektets förutsättningar och komplexitet. Utifrån detta kan man bedöma vilka konkreta krav man ska ställa på konsulten och

¹ Prop. 2008/09:5, Bättre genomförande av EG:s bygplatsdirektiv, s. 32

² <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/bygg/fordjupning-om-byggnads--och-anlaggningsarbete/krav-pa-utbildning-kunskap-och-medicinska-kontroller-inom-byggbranschen/utbildning-bas/> hämtad 2021-10-18

dess nyckelpersonal i upphandlingsskedet utöver de generella krav som framgår ovan.

Ett sätt att försöka säkra erforderlig kompetens och erfarenhet är att kräva att konsulten redovisar referensuppdrag med sikte på arbetsmiljöarbetet som en förutsättning för att tilldelas kontraktet. Dessa referensuppdrag bör genom till exempel krav på omsättning, tänkt användning, särskilda arbetsmiljöutmaningar eller på annat sätt definieras på ett sådant sätt att de motsvarar det projekt som upphandlas. Följ sedan aktivt upp dessa referensuppdrag och försäkra dig om att de fullföljts med tillfredsställande resultat även ifråga om arbetsmiljön.

Tänk på att referensuppdragen kan avse såväl konsulten som organisation samt enskilda anställda nyckelpersoner som konsulten ska offerera i projektet. Referensuppdragen kan antingen vara pågående uppdrag eller sådana uppdrag som har avslutats inom en viss tidsrymd. Det är i sammanhanget lämpligt att inte uppdragen ligger för långt bak i tiden.

Byggherren kan också överväga att innan kontrakt tecknas genomföra intervjuer med nyckelpersoner som kan komma att hantera arbetsmiljöfrågor. Kan dessa närmare redogöra för sitt arbetsmiljöarbete ökar också sannolikheten för att de arbetar hos en organisation som verkligen prioriterar dessa frågor och inte enbart försöker "bocca av" dem som en kontrollpunkt. Principen om att "det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta" gäller här i allra högsta grad och vaga svar bör följas upp med riktade kontrollfrågor för att försöka förmå intervjupersonen att förklara hur man rent konkret arbetar med frågorna.

"Den organisation som kan förklara sitt arbetsmiljöarbete är ofta bättre på att arbeta med frågorna i praktiken.

Eftersom Byggherrarna rekommenderar att man handlar upp konsulten som organisation till rollen som BAS-P (se under avsnitt 4.2) bör kompetenskrav även ställas på den handläggare som ska utses enligt framtagna malltexter till koden AUC.3741 (se under avsnitt 6.6). Kraven på handläggaren bör motsvara de krav som hade ställts på en fysisk person som skulle utses till BAS-P. En utgångspunkt kan till exempel vara att kräva att offererad handläggare ska ha genomfört relevanta utbildningar och ha ett antal års erfarenhet av arbete som BAS-P i projekt av motsvarande art och med motsvarande komplexitet. Man kan ställa krav på exempelvis fem års erfarenhet som en lämplig utgångspunkt, men kravet kan ställas både högre eller lägre beroende på det enskilda uppdragets förutsättningar.

Sammanfattningsvis kan man generellt ställa följande krav på en anställd hos konsulten som antingen ska utses till BAS-P eller som handläggare enligt AUC.3741 (se avsnitt 6.6):

- Förslagsvis fem års erfarenhet som BAS-P.
- Kunskap om arbetsmiljöfrågor och relevant lagstiftning.
- Intyg från relevanta utbildningar (eventuellt med angivande av viss minsta omfattning på dessa). Exempel på lämpligt grundkrav är Bättre ArbetsMiljö (BAM) grundutbildning för chefer och skyddsombud samt en utbildning för BAS-P.
- Lämpliga referensuppdrag som den fysiska personen deltagit i.

De konkreta kraven ska dock alltid anpassas med hänsyn till det enskilda projektets storlek, komplexitet och riskbild.

5.4 Upphandlingskrav vid offentlig upphandling

Om du är en byggherre som omfattas av lagen (2016:1145) om offentlig upphandling ("LOU") eller annan upphandlingslagstiftning måste du beakta de krav på förutsägbarhet, transparens och likabehandling som EU-rätten ställer. I dessa fall blir det än viktigare att tydliggöra och formalisera vad man söker efter i arbetsmiljöhänseende. Detta kan vara en utmaning eftersom man vid upphandling av konsulter ofta är ute efter en viss kvalitet i deras arbete snarare än en viss formell kompetens.

Detta blir särskilt tydligt när det kommer till arbetsmiljö, såväl vid utförande som vid planering och projektering. Tanken är att arbetsmiljöhänsyn ska tas löpande och utgöra en integrerad del av arbetet. Att definiera detta som ett upphandlingskrav som är objektivt konstaterbart kan vara svårt. Vid en upphandling i den privata sektorn kan man som byggherre göra en helhetsbedömning av sin tänkta kontraktspart och kanske välja bort det billigaste alternativet om detta inte "känns rätt". När upphandlingen omfattas av LOU måste dock alla kriterier för kontraktstecknande på förhand sättas på pränt.

Precis som redogjorts för ovan under avsnitt 5.3 kan man använda sig av krav på referensprojekt för att anbudet ska utvärderas. Detta kan göras för såväl nyckelpersoner som konsulten som organisation. Utgången i bedömningen i denna del blir strikt: uppfylls kriterierna måste anbudet utvärderas och uppfylls de inte får anbudet enligt reglerna i LOU inte utvärderas.

En metod som man kan använda sig av för att kunna väga in mer kvalitativa aspekter i bedömningen är ovan nämnda intervjuer av nyckelpersoner som sedan poängsätts. Dessa poäng kan sedan användas tillsammans med priset i en utvärderingsmodell. Här kan man hämta inspiration från vanliga förfarandesätt rörande miljö- och kvalitetsarbete. Tänk på att arbetsmiljöfrågor kan användas som en aspekt av utvärdering av flera offererade personer och inte bara den person som offereras som BAS-P eller som handläggare för konsultens roll som BAS-P.

”Man kan arbeta med mervärdespoäng vid intervjuer av nyckelpersoner

Vid intervjuer för utvärdering är det däremot viktigt att tänka på följande. Bedömningen måste avse ett ”mervärde” och inte kvalificeringskraven, eller med andra ord fokus på *hur* ett uppdrag ska utföras *utöver* grundkraven. Detta betyder att kvalificeringskraven måste vara sådana att även en anbudsgivare som får 0 mervärdespoäng ändå ska kunna bedömas vara kapabel att utföra uppdraget. Kriterierna för poängsättning måste även vara klart definierade i upphandlingsdokumenten. Om man till exempel använder sig av en skala från 0-5 måste varje steg definieras.

Det är inte alltid som den utvärderingsmodellen som man vill eller behöver använda passar för att särskilt utvärdera BAS-P eller konsultens tänkte handläggare för BAS-P. Även om man måste utvärdera konsultens kompetens på företagsnivå redan i detta skede kan man vänta med utseende av BAS-P tills efter kontraktstecknande. I sådana fall kan man använda sig av en variant av den nomineringsprocess som anges i avsnitt 6.6.

5.5 Arbete med uppföljning och erfarenhetsåterföring

Arbetsmiljöfrågor är ingenting som kan ”lösas” en gång för alla. Istället bör man som byggherre arbeta aktivt med frågorna för att se till att byggarbetsmiljön i varje projekt blir tillfredställande. Varje projekt har unika förutsättningar – olika entreprenörer, olika konsulter, olika interna projektgrupper inom byggherrens organisation, olika tekniska förutsättningar och så vidare. Det är därför normalt att vissa saker fungerar bättre i ett projekt men sämre i ett annat eller vice versa

Byggherren bör därför arbeta med att följa upp sitt eget och andra aktörers arbetsmiljöarbete i varje projekt och se till att erfarenheterna från ett projekt tas med till nästa. Syftet med detta arbete är dels att slå fast vad som varit bra och som man därför

vill fortsätta göra i framtida projekt och dels att upptäcka vad man skulle kunna förbättra. Annars löper man risker att upprepa fel.

Många byggherrar har redan idag rutiner för att följa upp kvalitets- och miljöfrågor från utförandeskedet för att försäkra sig om att man får valuta för projektpengarna. En enkel åtgärd kan därför vara att helt enkelt inkludera byggarbetsmiljön i den utvärderingen. Exempel på frågor som projektorganisationen skulle kunna ställa sig själv är följande:

- Vilka arbetsmiljökrav har vi ställt i projektet och i vilken grad har de följts?
- Fanns det några specifika arbetsmiljökrav som vi inte ställde men som vi efterhand önskar att skulle borde ha ställt?
- Vilka incidenter och tillbud har inträffat och kunde någon eller några av dessa ha kunnat förebyggas genom till exempel tydligare kravställning eller bättre uppföljning?

Utöver detta kan det vara en god idé att i sitt förfrågningsunderlag ange att personal från BAS-P och BAS-U ska medverka i ett utvärderingsmöte där man kan gå igenom motsvarande frågeställningar med BAS-P och BAS-U för att se om man i framtiden ska göra någonting annorlunda.

Om byggherren följt upp byggarbetsmiljöfrågorna löpande blir arbetet med informationsåterföring mycket lättare.

”Byggherren bör arbeta med att följa upp sitt eget och andra aktörers arbetsmiljöarbete i varje projekt och se till att erfarenheterna tas med till nästa.

I detta sammanhang kan man som byggherre också överväga om inte indextalet PQi (*Project Quality index*) kan vara ett stöd i denna process. PQi är ett verktyg för mätning av kvalitet i byggprojekt och har utvecklats av Byggherrarna tillsammans med Luleå tekniska universitet och företaget Binosigt. Man kan läsa mer om detta på [Byggherrarnas webbplats](#).

5.6 Vissa specialfall av konsulter

ABK 09 är skrivet utifrån att en byggherre eller en entreprenör anlitar en projekterande konsult för att ta fram handlingar som ska användas i entreprenaden. Standardavtalets fullständiga titel anger uttryckligen att det avser ”arkitekt- och ingenjörstjänster”. Detta typfall är också i huvudsak utgångspunkten för denna vägledning

med tillhörande kontraktshandlingar. Däremot är det så att det saknas andra standardavtal för konsulter inom bygg- och anläggningssektorn och därför används ABK 09 även av konsulter som bidrar med annat än projekteringshandlingar.

Exempel på detta är konsulter som i olika avseenden fyller roller som projektledare eller som rådgivare åt byggherren. I många sådana situationer har konsulter en roll som inte är lika tydligt avgränsad då den inte utmynnar i konkreta förutsedda handlingar. Av 3 kap. 7 § AML framgår dock att alla medverkande konsulter ska se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas inom ramen för deras uppdrag. Lagkommentaren anger däremot att ansvaret förutsätter att konsulten ifråga har en viss självständighet i sin roll och har en faktisk möjlighet att påverka arbetsmiljön under utförandeskedet eller vid det framtida brukandet.

En konsult som inte tar fram ritningar eller på annat sätt medverkar till objektets utformning kanske i många fall inte kan påverka arbetsmiljön vid det framtida brukandet. Däremot kanske denne har en sådan roll i planeringen av utförandet att denne bör beakta arbetsmiljön inom ramen för sitt uppdrag.

Faktorer som dessa bör beaktas vid kontraktsskrivningen så att det tydligt framgår att arbetsmiljöarbete ingår i konsultens uppdrag.

6. FÖRSLAG PÅ MALLTEXTER TILL ADMINISTRATIVA FÖRESKRIFTER

6.1 Allmänt

Under respektive underrubrik i detta avsnitt finns förslagstexter relaterade till arbetsmiljöfrågor som byggherren kan använda sig av i Administrativa föreskrifter till sitt konsultavtal enligt ABK 09. Texterna ansluter till systematiken i AMA Konsult 10 och är tänkta att användas som utgångspunkter vid revidering av byggherrens befintliga dokument under rätt rubrik. Innan de införs bör man som byggherre noggrant läsa igenom dem och göra de justeringar som är lämpliga utifrån förutsättningarna i det enskilda projektet. Vid tveksamhet bör man kontakta juridisk expertis för konsultation.

Förslagen utgår från tre alternativa situationer:

- Alternativ 1: Konsulten som bolag utses till BAS-P.
- Alternativ 2: En fysisk person anställd av konsulten utses till BAS-P.

- Alternativ 3: Någon annan utses till BAS-P. Denna person kan vara en sidokon- sult, en av byggherrens egna anställda eller annan som byggherren anlitat sär- skilt för denna roll. Vid detta alternativ har konsulten enbart ansvar enligt 3 kap. 7 § AML.

Där malltexterna har olika innehåll för respektive alternativ har den text som skiljer sig mellan de olika alternativen gjorts *kursiv*. Texterna är även skrivna utifrån ut- gångspunkten att konsulten handlas upp för ett uppdrag som omfattar mer än en- bart ett BAS-P-ansvar och att konsultens roll därmed endast utgör en del av det övergripande uppdraget. Dessa texter är tänkta att användas som utgångspunkt för egna texter under respektive kod efter annan eventuell text som inte avhandlar ar- betsmiljöfrågor.

När man läser de föreslagna malltexterna bör man som läsare ta hänsyn till följande. Byggherrarna har valt att i mallar till kontraktstexterna genomgående använda or- det "arbetsmiljösynpunkter" för att beskriva entreprenörens skyldigheter. Många tänker instinktivt att "arbetsmiljörisker" vore ett mer rättvisande begrepp då hela förfarandet kring arbetsmiljö bygger på ett risktänkande. Att malltexterna inte hän- visar till "arbetsmiljörisker" utan istället till "arbetsmiljösynpunkter" beror i huvud- sak på två faktorer.

I första hand är syftet att ansluta till formuleringen i 3 kap. 6 § AML där ordet "ar- betsmiljösynpunkter" används. Dessutom vill Byggherrarna signalera att skrivning- arna inte enbart ska omfatta situationer som man tydligt uppfattar som risker för konkreta olyckor. Även om begreppen i sammanhanget torde överlappa i betydande grad kan ordet "synpunkter" möjligen ges en något vidare tolkning än "risker".

Dessa malltexter är tänkta att införlivas i kontraktshandlingar först efter eventuella projektspecifika justeringar. Eftersom de således utgör juridisk text bör de läsas noggrant med utgångspunkt i de förklarande texterna och byggherrens befintliga malltexter. En bra metod kan vara att först läsa den föreslagna avtalstexten och där- efter läsa kommentaren för att slutligen läsa om den föreslagna avtalstexten med ut- gångspunkt från kommentarstexten.

6.2 AUC.2241 (ny) – Arbetsmiljörevision

Beställaren har rätt att genomföra revisioner av hur Konsulten utför sina skyldigheter med avseende på arbetsmiljö som följer av parternas avtal samt av lagstiftning med anslutande myndighetsföreskrifter. En revision behöver inte vara begränsad till arbetsmiljöfrågor rörande byggarbetsmiljö.

En sådan förfrågan ska lämnas skriftligen till Konsulten, som därefter utan dröjsmål ska överlämna den information som efterfrågas. Konsultens skyldighet att överlämna information ska inte enbart avse sedan tidigare upprättade handlingar utan ska även omfatta upprättande av skriftliga redogörelser som uttömmande besvarar Beställarens frågeställningar.

Konsulten ska även delta i sådana möten rörande arbetsmiljöfrågor som Beställaren kallar till.

Denna kod är helt ny och finns inte i AMA AF Konsult 10. Texten syftar till att ge byggherren en explicit rättighet att avkräva konsulten på en redogörelse kring hur denne arbetar med arbetsmiljöfrågorna. Detta kräver dock en skriftlig förfrågan från byggherren och är ingenting som konsulten är skyldig att göra självmant om inte detta följer av andra bestämmelser. I detta avseende blir det upp till byggherren att formulera förfrågan så att man får de uppgifter som man behöver. Tänk på att ju mer konkreta frågor som ställs desto enklare blir det för konsulten att ge korrekt information. Förfarandet är avsett att ge byggherren en möjlighet att inhämta information om särskilda omständigheter där man misstänker att det kan finnas problem. På detta sätt skiljer sig detta från byggherrens löpande uppföljning, som är av mer rutinartad karaktär.

Härvid ska noteras att skrivningen inte är begränsad till revision rörande byggarbetsmiljö. Frågor kan även avse hur konsulten hanterar arbetsmiljön för sina egna anställda i sin roll som arbetsgivare om detta bedöms ha bäring på byggherrens ansvarsområden. Bland annat kan man vilja se indikationer på att medarbetarna har tid och resurser att utföra de arbetsuppgifter som är en del av konsultens uppdrag för byggherren. Brister i denna del kan lätt ses som en indikation på mer omfattande fel; om konsulten inte tar hand om sin egen personal finns det risk för att denna inte har förutsättningar för att fullfölja sina arbetsuppgifter.

Konsultens arbetsgivaransvar ingår inte i byggherrens ansvarsområde och byggherren kan inte förväntas föregripa bedömningar från till exempel Arbetsmiljöverket om vad konsulten bör eller inte bör göra i sin roll som arbetsgivare. Skrivningen ger dock beställaren en rätt att i vart fall lyfta frågan till diskussion och efterfråga information, som ju rör omständigheter som kan påverka konsultens utförande av uppdraget.

Vad gäller det sista stycket under aktuell kod bör man vid behov specificera antalet möten under den befintliga koden AUC.33 Möten så att föreskriften blir kalkylerbar

för konsulten. Dock brukar de flesta konsulter handlas upp på löpande räkning, varför detta ofta inte blir ett praktiskt problem.

6.3 AUC.243 – Tillhandahållande av handlingar och uppgifter från konsulten

<p><i>Alt. 1 Konsulten utses till BAS-P</i></p> <p>Utöver övriga föreskrivna egenkontroller ska Konsulten för varje del och skede i uppdraget upprätta en skriftlig egenkontroll i syfte att identifiera och hantera arbetsmiljösynpunkter. Denna ska ha med punkter som för varje moment visar</p> <ul style="list-style-type: none"> - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man har identifierat, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man helt har kunnat projektera bort och hur detta har gjorts, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som helt eller delvis kvarstår, samt - hur kvarvarande arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet har hanterats och beaktats. <p>Sådana egenkontroller ska utföras löpande och överlämnas till Beställaren <i>efter granskning av handlingarna utsedd enligt AUC.3741.</i></p> <p>I samband med avslutande av uppdraget ska även en avslutande egenkontroll avseende arbetsmiljö genomföras och överlämnas till Beställaren.</p>	<p><i>Alt. 2 Konsultens personal utses till BAS-P</i></p> <p>Utöver övriga föreskrivna egenkontroller ska Konsulten för varje del och skede i uppdraget upprätta en skriftlig egenkontroll i syfte att identifiera och hantera arbetsmiljösynpunkter. Denna ska ha med punkter som för varje moment visar</p> <ul style="list-style-type: none"> - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man har identifierat, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man helt har kunnat projektera bort och hur detta har gjorts, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som helt eller delvis kvarstår, samt - hur kvarvarande arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet har hanterats och beaktats. <p>Sådana egenkontroller ska utföras löpande och överlämnas till Beställaren <i>efter granskning av utsedd BAS-P.</i></p> <p>I samband med avslutande av uppdraget ska även en avslutande egenkontroll avseende arbetsmiljö genomföras och överlämnas till Beställaren.</p>	<p><i>Alt. 3 Annan än Konsulten utses till BAS-P</i></p> <p>Utöver övriga föreskrivna egenkontroller ska Konsulten för varje del och skede i uppdraget upprätta en skriftlig egenkontroll i syfte att identifiera och hantera arbetsmiljösynpunkter. Denna ska ha med punkter som för varje moment visar</p> <ul style="list-style-type: none"> - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man har identifierat, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som man helt har kunnat projektera bort och hur detta har gjorts, - vilka arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet som helt eller delvis kvarstår, samt - hur kvarvarande arbetsmiljösynpunkter i utförande- respektive bruksskedet har hanterats och beaktats. <p>Sådana egenkontroller ska utföras löpande och överlämnas till Beställaren <i>samt utsedd BAS-P enligt AUC.3743.</i></p> <p>I samband med avslutande av uppdraget ska även en avslutande egenkontroll avseende arbetsmiljö genomföras och överlämnas till Beställaren <i>samt utsedd BAS-P enligt AUC.3743.</i></p>
--	---	--

Aktuella skrivningar utgår från att konsulten ska genomföra andra egenkontroller, se avsnitt 3.7. Genom att inkorporera en skrivning som nästan har karaktären av en checklista (och med fördel kan användas som sådan) får man konsulten att uttryckligen redogöra för sin tankegång rörande arbetsmiljöhänsyn.

Kompetenta konsulter tar hänsyn till arbetsmiljö i sitt löpande arbete. Ingen arkitekt vill till exempel medvetet designa ett hustak med bristande taksäkerhet. Genom att

försöka förmå konsulten att sätta sådana tankar på pränt i en egenkontroll kan man förhoppningsvis lättare upptäcka vad som kan ha missats.

Dessa egenkontroller av arbetsmiljöarbetet ska överlämnas till byggherren och kan sedan vara till stor nytta om det uppstår ett behov av att utkräva ansvar enligt ABK 09:s skadeståndsregler. För att maximera nyttan och undvika att egenkontrollerna fylls i av konsulten i efterhand utan närmare eftertanke föreskrivs att dessa ska göras "löpande" och "för varje del och skede i uppdraget". Det förutsätts att parterna vid behov klargör vad detta närmare innebär med utgångspunkt i uppdragets karaktär.

6.4 AUC.371 – Samordning av arbete

<i>Alt. 1 Konsulten utses till BAS-P</i>	<i>Alt. 2 Konsultens personal utses till BAS-P</i>	<i>Alt. 3 Annan än Konsulten utses till BAS-P</i>
Med ändring av 3 kap. 4 § ABK 09 ska Konsulten svara för att <i>egna, Beställarens och Beställarens eventuella övriga avtalsparters arbeten samordnas med varandra.</i>	Med ändring av 3 kap. 4 § ABK 09 ska Konsulten svara för att <i>egna, Beställarens och Beställarens eventuella övriga avtalsparters arbeten samordnas med varandra.</i>	Med ändring av 3 kap. 4 § ABK 09 ska Konsulten svara för att <i>dennes arbeten samordnas med Beställarens och dennes eventuella övriga avtalsparters arbeten.</i>

Enligt 3 kap. 4 § ABK 09 är det beställarens ansvar att samordna sina och alla sina konsulter arbeten med varandra om inte annat avtalas. Ange i projektet förekommande sidokonsulter, arbeten som utförs i egen regi eller av annan (till exempel en totalentreprenör med visst projekteringsansvar) under kod AUC.36.

Om det är lämpligt med hänsyn till projektet i övrigt kan man använda sig av denna rubrik för att överlåta samordningsansvaret för uppdraget i dess helhet på konsulten. Detta är ingenting man bör göra slentrianmässigt utan man bör noggrant överväga om den konsult som ska ha byggarbetsmiljösamordningsansvar också lämpligen kan överta samordningen med sidokonsulter arbete i största allmänhet.

I malltexterna till de administrativa föreskrifterna under aktuell kod överlåts i alternativ 1 och 2 (där konsulten eller dennes personal utses till BAS-P) inte bara ansvaret för samordningen mellan konsulten och beställaren utan även mellan konsulten och beställarens övriga konsulter inbördes. Detta medför ett omfattande samordningsansvar som omfattar inte enbart att se till att ens egna arbeten samordnas med alla andra aktörer utan även att samordna dessa aktörer sinsemellan. Enligt alternativ 3 överlåts endast samordningsansvaret mellan konsulten, beställaren och dennes övriga konsulter. Det inbördes samordningsansvaret mellan alla beställarens konsulter överlåts alltså inte enligt detta alternativ.

Om det fungerar med projektet i övrigt kan det vara bra om ansvaret för samordningen av projekteringen i stort sammanfaller med rollen som BAS-P, men detta är inte alltid möjligt utan kommer bero på det specifika projektet och de inblandade organisationernas respektive kapacitet, kompetens och rutiner. Skulle det inte vara lämpligt att överlåta det omfattande samordningsansvar till den som utses till BAS-P eller som har personal som utses till BAS-P kan denna kod utgå eller så kan den mindre ingripande texten under alternativ 3 användas.

Om samordningsansvaret enligt ABK 09 kap. 3 § 4 överlåts till någon annan bör detta anges under aktuell kod.

6.5 AUC.374 – Samordning av arbetsmiljö

<p><i>Alt. 1 Konsulten utses till BAS-P och Alt. 2 Konsultens personal utses till BAS-P</i></p> <p>Konsulten ska bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete i enlighet med vad som följer av lagstiftning och anslutande myndighetsföreskrifter samt kraven som ställts i upphandlingen.</p> <p>Om inte annat följer av kontraktshandlingarna i övrigt ska Konsulten i erforderlig omfattning kartlägga, analysera och bedöma arbetsmiljösynpunkter i utförande- och bruksskedet samt redovisa detta till Beställaren på ett sätt som ger denne en möjlighet att kontrollera hur dessa skyldigheter uppfylls.</p> <p>Konsultens personal som engageras för uppdrag ska ha erforderliga kunskaper för att beakta arbetsmiljösynpunkter under planerings-, projekterings-, utförande- och bruksskedet och Konsulten ska bidra med sin erfarenhet och kompetens för att inblandade aktörer i ett projekt ska samarbeta kring aktuella arbetsmiljöfrågor. Konsulten ska följa Beställarens instruktioner vad gäller ytterligare arbete kring arbetsmiljö.</p>	<p><i>Alt. 3 Annan än Konsulten utses till BAS-P</i></p> <p>Konsulten ska bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete i enlighet med vad som följer av lagstiftning och anslutande myndighetsföreskrifter samt kraven som ställts i upphandlingen.</p> <p>Om inte annat följer av kontraktshandlingarna i övrigt ska Konsulten i erforderlig omfattning kartlägga, analysera och bedöma arbetsmiljösynpunkter i utförande- och bruksskedet samt redovisa detta till Beställaren på ett sätt som ger denne en möjlighet att kontrollera hur dessa skyldigheter uppfylls.</p> <p>Konsultens personal som engageras för uppdrag ska ha erforderliga kunskaper för att beakta arbetsmiljösynpunkter under planerings-, projekterings-, utförande- och bruksskedet och Konsulten ska bidra med sin erfarenhet och kompetens för att inblandade aktörer i ett projekt ska samarbeta kring aktuella arbetsmiljöfrågor. Konsulten ska följa Beställarens instruktioner vad gäller ytterligare arbete kring arbetsmiljö.</p> <p><i>Konsulten ska löpande ge den BAS-P som utsetts enligt AUC.374.3 den information som denne efterfrågar.</i></p>
---	---

Denna kod avser det mer generella arbetsmiljöarbetet och är också tänkt att användas för konsulter som inte ska ha ansvar för BAS-P. Dessa konsulter har alltid enligt 3 kap. 7 § AML ett eget ansvar för att beakta arbetsmiljösynpunkter inom ramen för sina uppdrag som projekterande resurser (se avsnitt 4.5).

Texternas hänvisning till lagstiftning och andra offentlighetsrättsliga föreskrifter är inte menade att ålägga byggherren att överta den roll som Arbetsmiljöverket eller andra myndigheter kan ha. Skrivningarna förtydligar att brott mot arbetsmiljölagerlagstiftning

även utgör ett kontraktsbrott i förhållandet mellan byggherren och dennes konsult. Skulle en utredning eller en dom slå fast att konsulten brutit mot relevanta föreskrifter inom arbetsmiljörättens område kan detta därmed åberopas av byggherren gentemot konsulten. Däremot betyder inte detta att byggherren nödvändigtvis behöver föregripa en sådan utredning.

6.6 AUC.3741 – Byggarbetsmiljöansvar för planering och projektering (BAS-P)

Utgår vid Alt. 3 Annan än Konsulten utses till BAS-P

Alt. 1 Konsulten utses till BAS-P

Konsulten utses till att vara byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av projektet (BAS-P) med de uppgifter som anges i arbetsmiljölagen 3 kap. 7 a § samt anslutande föreskrifter.

Om inte parterna kommer överens om annat ska Konsulten innan arbete påbörjas till Beställaren överlämna dokumentation som styrker att *Konsulten och dess projektorganisation (inklusive den handläggare som ska utses)* har erforderlig utbildning, kompetens, och erfarenhet för uppdraget som BAS-P i enlighet med Arbetsmiljöverkets riktlinjer.

Konsulten ska skriftligen namnge en handläggare som inom Konsultens projektorganisation ska ha huvudansvar för byggarbetsmiljösamordning. Handläggaren ska ha lämpliga kvalifikationer i form av utbildning, erfarenhet och kompetens motsvarande minst vad som gäller för BAS-P och ska skriftligen godkännas av Beställaren innan arbeten får påbörjas. Denna person ska anses vara sådan väsentlig personal som Konsulten enligt 3 kap. 3 § andra stycket ABK 09 ej får byta ut utan Beställarens medgivande.

Handläggaren enligt denna kod ska delta i projekteringsmöten enligt AUC.332 samt andra möten som är av relevans för arbetsmiljöfrågor. Denne ska även kontinuerligt samordna Konsultens arbete med byggarbetsmiljösamordnare för utförande av arbetet (BAS-U) om en sådan har utsetts av Beställaren samt ansvara för överlämning av arbetsmiljösamordningsarbetet i samband med övergången från projektering till utförande. Handläggaren ska även samordna och sammanställa egenkontrollen med avseende på arbetsmiljö enligt AUC.243.

Alt. 2 Konsultens personal utses till BAS-P

Konsulten ska nominera en fysisk person till att vara byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av projektet (BAS-P) med de uppgifter som anges i arbetsmiljölagen 3 kap. 7 a § samt anslutande föreskrifter. Nominerad person ska ha lämpliga kvalifikationer i form av utbildning, erfarenhet och kompetens och ska skriftligen godkännas av Beställaren innan arbeten får påbörjas.

Om inte parterna kommer överens om annat ska Konsulten innan arbete påbörjas till Beställaren överlämna dokumentation som styrker att *nominerad BAS-P* har lämpliga kvalifikationer i form av utbildning, kompetens, och erfarenhet för uppdraget som BAS-P i enlighet med Arbetsmiljöverkets riktlinjer. Denna person ska anses vara sådan väsentlig personal som Konsulten enligt 3 kap. 3 § andra stycket ABK 09 ej får byta ut utan Beställarens medgivande.

BAS-P ska delta i projekteringsmöten enligt AUC.332 samt andra möten som är av relevans för arbetsmiljöfrågor. Denne ska även kontinuerligt samordna sitt arbete med byggarbetsmiljösamordnare för utförande av arbetet (BAS-U) om en sådan har utsetts av Beställaren samt ansvara för överlämning och samordning av arbetsmiljösamordningsarbetet i samband med övergången från projektering till utförande eller vid omprojektering under pågående utförande. BAS-P ska även samordna och sammanställa egenkontrollen med avseende på arbetsmiljö enligt AUC.243.

Denna kod avser förutsättningarna för arbetet som BAS-P. Vilken av de två framtagna varianterna som ska användas beror på om konsulten som helhet utses till BAS-P eller om en fysisk person utses. Läs mer om denna frågeställning under avsnitt 4.2.

Ovanstående koder behöver justeras om det är så att BAS-P eller konsultens handläggare för BAS-P-funktionen redovisas och utvärderas redan i upphandlingskedet och därmed tas med i kontrakt eller anbud. Detta görs i sådana fall i upphandlingsföreskrifterna i AUB (jfr. AFB för entreprenader) och då främst under AUB.5 med underställda koder. Det är dock väldigt svårt att ge allmän vägledning kring hur sådana koder kan utformas ur arbetsmiljösynpunkt. Anledningen till detta är främst att koderna tillsammans måste bilda en enhetlig kravbild och utvärderingsmodell för *hela* uppdraget. Hur man utformar dessa är helt beroende på förutsättningarna för det enskilda projektet och att utan kontext ge råd till hur man utvärderar dessa medför ökade risker för att utvärderingen fungerar annorlunda än man har tänkt sig och att man därefter har accepterat en person som man egentligen inte är nöjd med, särskilt om man som byggherre måste följa regelverket om offentlig upphandling.

Därför anger Byggherrarna en text som kan användas som utgångspunkt när BAS-P inte utses och utvärderas särskilt vid upphandlingen. Förslaget bygger på en nomineringsprocess efter ingående av avtalet och tanken är att denna ska användas som ett komplement till den allmänna kravställningen i upphandlingskedet.

Om konsulten utses till BAS-P ska denne nominera en fysisk person som *internt* ska hantera konsultens roll som BAS-P. I malltexterna benämns denna person som *handläggare*, vilket signalerar ett mer omfattande ansvar än till exempel en kontaktperson. Byggherren kan kontakta denna person i frågor som rör arbetsmiljö, men måste då komma ihåg att denne inte är personligt ansvarig i kontraktuell bemärkelse.

Det ska dock noteras att när BAS-P-funktionen läggs på konsulten som juridisk person ligger ansvaret som utgångspunkt på högsta ledningsnivå, typiskt sett på verkställande direktör eller annan ställföreträdare. Huruvida konsulten sedan delegerar detta ansvar på ett korrekt sätt är en fråga för den interna organisationen, men det kan tänkas att en sådan delegation sker. Man måste alltså skilja mellan det kontraktuella ansvaret och det straffrättsliga ansvaret för uppgiften.

Är det istället en fysisk person som ska utses ska byggherren på motsvarande sätt nominera en kvalificerad person till den rollen. I båda fallen rör det sig om en nomineringsprocess där byggherren ska godkänna nominerad person efter överlämnandet av dokumentation.

6.7 AUC.3743 – Uppllysning om byggarbetsmiljösamordnare

Används endast vid Alt. 3 Annan än Konsulten utses till BAS-P, jfr AUC.3741

<p><i>Om BAS-P inte är känd vid upphandling</i> Beställaren ska utse byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering (BAS-P) samt skriftligen meddela Konsulten detta.</p>	<p><i>Om BAS-P är känd vid upphandling</i> Beställaren har utsett [NN] till byggarbetsmiljö-samordnare för planering och projektering (BAS-P).</p>
---	--

Denna kod ska användas om byggherren antingen har utsett någon annan än konsulten eller dess personal till BAS-P eller man har tänkt göra detta vid ett senare tillfälle.

Om föreningen Byggherrarna

Föreningen Byggherrarna med dotterbolaget Byggherrarna Sverige AB ägs av sina medlemmar. Föreningens medlemmar ingår i samhällsbyggnadssektorn och representerar långsiktiga fastighetsägare och förvaltare som utvecklar, planerar och genomför bygg- eller anläggningsprojekt för egen drift och förvaltning.

Föreningen bildades 1964 i syfte att samla byggherrar och tillvarata deras intressen i samhällsbyggandet och för att möjliggöra erfarenhetsutbyte byggherrar emellan. Föreningen har genom åren bland annat belyst byggherrens roll som viktig, medveten aktör i samhällsbyggandet och som förändringsagent för samhällsbyggnadssektorn.

I föreningens arbete ingår att belysa och stärka byggherrefrågor genom hela byggherreprocessen från idé till färdigställande med hänsyn tagen även till förvaltningskedje och rivning.

Föreningen vill verka för att aktörer inom samhällsbyggnadssektorn får ökad insikt i att de bidrar till att skapa samhällliga värden, det vill säga bygger sjukhus så att patienterna får vård, bygger skolor så att eleverna lär sig mer, bygger anläggningar och infrastruktur så att vi minimerar restid och spar på miljön samt att vi bygger bostäder så att människor erbjuds en god hållbar livsmiljö.

Läs mer om oss på www.byggherre.se.